

Polskie konstytucje i ich kluczowe nowelizacje

Konstytucja	Data uchwalenia	Lata obowiązywania
Konstytucja marcowa	17 marca 1921	1921-1935 1945-1952
Nowela sierpniowa	2 sierpnia 1926	1926-1935
Konstytucja kwietniowa	23 kwietnia 1935	1935-1945-1990
Mała Konstytucja z 1947 roku	19 lutego 1947	1947-1952

[Jeszcze 14 wierszy](#)

Historia konstytucji w Polsce

[Przejdź do nawigacji](#) [Przejdź do wyszukiwania](#)

Ten artykuł od 2021-11 wymaga [zweryfikowania](#) podanych informacji.

Należy podać wiarygodne źródła, najlepiej w formie [przypisów bibliograficznych](#).

Część lub nawet wszystkie informacje w artykule mogą być nieprawdziwe. Jako pozbawione źródeł mogą zostać zakwestionowane i usunięte.

Dokładniejsze informacje o tym, co należy poprawić, być może znajdują się w [dyskusji tego artykułu](#).

Po wyeliminowaniu niedoskonałości należy usunąć szablon [{{Dopracować}}](#) z tego artykułu.

[Kazimierz Wojniakowski](#), *Uchwalenie Konstytucji 3 maja, 1806*

U S T A W A R Z A D O W A.

—————

PRAWO UCHWALONE.

Dnia 3 Maja, Roku 1791.

w WARSZAWIE,

u P. Drukarz Konfyt: Nadw: J. K. Mei
i Dyrektora Druk: Korp: Kad.

Strona tytułowa Konstytucji 3 maja

Podpisanie konstytucji kwietniowej przez prezydenta Ignacego Mościckiego

Historia konstytucji w Polsce – [Polska](#) stała się państwem konstytucyjnym w XVIII wieku, kiedy 3 maja 1791 obradujący od 1788 r. [Sejm Czteroletni](#) przyjął Konstytucję 3 maja.

Ustawy przeforsowane w latach 1767–1768 w Warszawie na sejmie, zwanym „Repninowskim”. Obejmowały podstawowe zasady ustroju demokracji szlacheckiej, gwarantujące szlachcie: wolną elekcję, utrzymanie liberum veto na sejmach, prawo wypowiedzania posłuszeństwa królowi, nietykalność osobistą (neminem captivabimus), przywileje w sprawowaniu rządów oraz posiadania ziemi i władzy nad chłopstwem. Miały charakter ustawy zasadniczej.

Konstytucja 3 maja

i *Osobny artykuł:* [Konstytucja 3 maja](#).

Konstytucja 3 maja (według wielu autorów pierwsza konstytucja w Europie, druga na świecie), będąca wynikiem dążeń do naprawy stosunków wewnętrznych w Rzeczypospolitej Obojga Narodów (po pierwszym rozbiórze Polski), wprowadziła nowoczesną [monarchię parlamentarną](#). Postanowieniem Konstytucji było prawo o sejmikach oraz prawo o miastach królewskich. Pozostawiało ono [system stanowy](#), z pewnymi zmianami; zlikwidowano m.in. [wolną elekcję](#) i [liberum veto](#). Mieszczanie mogli nabywać dobra majątkowe oraz uzyskiwać nobilitację. Konstytucja 3 Maja została obalona po roku przez armię rosyjską wraz z [konfederacją targowicką](#) w wyniku przegranej [wojny polsko-rosyjskiej 1792](#). W niedługim czasie doszło do całkowitego rozbioru Polski.

Konstytucja Księstwa Warszawskiego

i *Osobny artykuł:* [Konstytucja Księstwa Warszawskiego](#).

Na mocy traktatów pokojowych z 7 i 9 lipca 1807 powstało Księstwo Warszawskie. 19 lipca 1807, podczas audiencji w [Dreźnie](#), [Napoleon Bonaparte](#) podyktował konstytucję, a ściślej jej podstawowe zasady. Wraz z wprowadzonym równocześnie [Kodeksem](#) obaliła dawną nierówność stanową. Głosząc zasadę równości wszystkich ludzi wobec prawa, likwidowała odrębne sądy na rzecz jednolitego sądownictwa dla wszystkich obywateli kraju. Znosiła poddaństwo chłopów, zapewniając im wolność osobistą.

Konstytucja Królestwa Polskiego

i *Osobny artykuł:* [Konstytucja Królestwa Polskiego](#).

Na mocy postanowień kongresu wiedeńskiego z 1815 powstało [Królestwo Polskie](#), któremu cesarz Rosji i król Polski Aleksander I nadał konstytucję. Konstytucja dawała pewną odrębność od Rosji (wolny parlament, narodowe wojsko, aparat państwowy, prawo i sądownictwo).

Statut Organiczny dla Królestwa Polskiego

i *Osobny artykuł:* [Statut Organiczny dla Królestwa Polskiego](#).

Konstytucja Królestwa Polskiego obowiązywała do 26 lutego 1832, kiedy to [Mikołaj I](#) wprowadził w jej miejsce Statut Organiczny dla Królestwa Polskiego.

Mikrokonstytucja Królestwa Polskiego z 1917 r.

Patent generalnych gubernatorów niemieckiego i austro-węgierskiego z 12 września 1917 r. o ustanowieniu Władzy Państwowej w Królestwie Polskim, będący de facto mikrokonstytucją, został uszczegółowiony niższej rangi dekretem Rady Regencyjnej z 3 stycznia 1918 r. o tymczasowej organizacji Władz Naczelnych w Królestwie Polskim. Zwierzchnią władzę państwową (władzę suwerena) według tych aktów prawnych sprawowała Rada Regencyjna, ustawodawczą – Rada Regencyjna i Rada Stanu, a wykonawczą Rada Ministrów, złożona z Prezydenta Ministrów i ministrów.

Mikrokonstytucja Republiki Polskiej z 1918 r.

Dekret Rady Regencyjnej z 14 listopada 1918 r. ustanowił Naczelnego Dowódcę Wojsk Polskich Józefa Piłsudskiego suwerenem, czyli jedynym dzierżycielem zwierzchniej władzy państwowej. Naczelnny Dowódca w dekrecie (bez nazwy) z tego samego dnia zapowiedział wydanie aktu prawnego regulującego konstytucyjną materię najwyższych władz w państwie, które po raz pierwszy przy tej okazji zostało określone nazwą „Republika Polska”. Dekret z 22 listopada 1918 r. o najwyższej władzy reprezentacyjnej Republiki Polskiej, będący de facto mikrokonstytucją, stanowił, że władzę suwerenną i ustawodawczą sprawuje Tymczasowy Naczelnik Państwa (Józef Piłsudski), a władzę wykonawczą Rząd Republiki Polskiej, złożony z Prezydenta Ministrów i ministrów.

Mała Konstytucja z 1919 r.

 Osobny artykuł: [Mała Konstytucja z 1919 roku](#).

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, 20 lutego 1919 uchwalono Małą Konstytucję. W rękach Józefa Piłsudskiego skupiona została pełnia władzy państwowej. Konstytucja ogłosiła demokratyczną ordynację wyborczą, wprowadziła w Polsce system rządów komitetowych.

Statut Organiczny Województwa Śląskiego

 Osobny artykuł: [Statut Organiczny Województwa Śląskiego](#).

Przed [Plebiscytem](#) na Górnym Śląsku, 15 lipca 1920 [Sejm Ustawodawczy](#) ustawą konstytucyjną wprowadził Statut Organiczny dla Województwa Śląskiego, nadający górnośląskiemu samorządowi szerokie kompetencje. Po wprowadzeniu [Konstytucji marcowej](#) w 1921 roku na terenie województwa śląskiego pozostawał równoległym aktem prawnym.

Konstytucja marcowa

 Osobny artykuł: [Konstytucja marcowa](#).

Jako że konstytucja z 1919 była niepełna, 17 marca 1921 przyjęto nową Konstytucję marcową. Wprowadzała ustrój republiki demokratycznej o parlamentarno-gabinetowym systemie rządów. Władzę zwierzchnią przyznała narodowi, pojmowanemu jako ogół obywateli. Bazowała na koncepcji trójpodziału władzy.

Nowela sierpniowa

 Osobny artykuł: [Nowela sierpniowa](#).

Zmiana konstytucji marcowej nastąpiła po [przewrocie majowym](#). Tzw. nowela sierpniowa dała prezydentowi władzę rozwiązania Sejmu (i zarazem Senatu), prawo wydawania rozporządzeń z mocą ustawy, zatwierdzane przez Sejm, pozbawiła Sejm prawa samorozwiązania się oraz ustanowiła, że budżet nieuchwalony w terminie ustanawiać ma rząd projektem rządowym, który będzie obowiązywał.

Konstytucja kwietniowa

 Osobny artykuł: [Konstytucja kwietniowa](#).

Obóz pomajowy uznał za niewystarczający zakres nowelizacji konstytucji z 1926, uchwalając 23 kwietnia 1935 Konstytucję kwietniową. Ustawa zasadnicza przenosiła punkt ciężkości władzy państwowej z Sejmu na prezydenta, którego władzę wzmocniono poprzez przekazanie mu zwierzchnictwa zarówno nad rządem, Sejmem, jak i siłami zbrojnymi. Wzmocniła również rolę rządu, znacznie uniezależniając go od Sejmu.

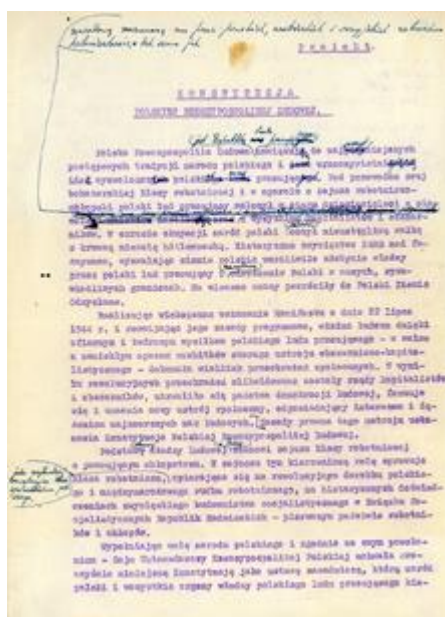
Mała Konstytucja z 1947 r.

1 Osobny artykuł: [Mała Konstytucja z 1947 roku](#).

19 lutego 1947 do życia powołana została tymczasowa Mała Konstytucja, odwołująca się do artykułów konstytucji marcowej. Do głównych kompetencji tej ustawy zasadniczej należało: uchwalenie nowej konstytucji, wprowadzenie trójpodziału władzy, ustawodawstwo, kontrola nad działalnością Rady Ministrów oraz ustalanie zasadniczego kierunku polityki państwa.

Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej

1 Osobny artykuł: [Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej](#).

Projekt konstytucji PRL z adnotacjami naniesionymi przez Bierutą.

Oficjalne prace przygotowawcze nad nową ustawą zasadniczą poprzedziła niejawną działalność partyjnych komisji konstytucyjnych (1949–1951). Rezultatem tych prac był ściśle poufny projekt Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z 8 października 1950, który stał się przedmiotem obrad Biura Politycznego KC PZPR. Konstytucja, poprzez wprowadzenie instytucji [Rady Państwa](#), zerwała z dotychczasowym trójpodziałem władzy, wprowadzając wzorowaną na konstytucji radzieckiej zasadę jednolitości władzy państwowej.

Nowela kwietniowa z 1989 r.

1 Osobny artykuł: [Nowela kwietniowa](#).

Po zakończeniu obrad [Okrągłego Stołu](#) Sejm w dniu 7 kwietnia 1989 uchwalił ustawę o zmianie ustawy zasadniczej z 1952 oraz [ordynacje wyborcze](#) – do Sejmu oraz do przywróconego Senatu. Nowelizacja wprowadzała (bądź przywracała) następujące instytucje:

- Senat – z prawem do wnoszenia poprawek do ustaw oraz z prawem inicjatywy ustawodawczej,
- urząd Prezydenta w miejsce dotychczasowej kolegialnej [Rady Państwa](#),
- [Krajową Radę Sądownictwa](#), organu właściwego dla proponowania nominacji sędziowskich.

Nowela grudniowa z 1989 r.

Osobny artykuł: [Nowela grudniowa](#).

W ramach noweli grudniowej (*Ustawa z dnia 29 grudnia 1989 r. o zmianie Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*) zmieniono nazwę państwa na *Rzeczpospolitą Polską*, usunięto artykuły dotyczące kierowniczej roli [partii](#) oraz przyjaźni ze [Związkiem Radzieckim](#). Pojawiły się także nowe zasady ustrojowe – zasada [demokratycznego państwa prawnego](#), zasada tzw. *sprawiedliwości społecznej*, [pluralizm polityczny](#), [swoboda działalności gospodarczej](#) oraz ochrona [własności](#). Nowelizacja przyniosła też zmiany o charakterze symbolicznym, czego wyrazem było przywrócenie korony orłu białemu w [Godle Polski](#).

Mała Konstytucja z 1992 r.

Osobny artykuł: [Mała Konstytucja z 1992](#).

Przeciągające się prace projektowe nad nową ustawą zasadniczą doprowadziły do przyjęcia tymczasowej regulacji prawnej w postaci Małej Konstytucji. Po przewyciężeniu prawnych i politycznych sporów Prezydent Lech Wałęsa podpisał 17 października 1992 ten akt. Mała Konstytucja weszła w życie 8 grudnia 1992. Była to już trzecia i ostatnia, zarazem najobszerniejsza, niepełna konstytucja, która doszła do skutku w XX wieku. Na jej mocy zostały uchylone przepisy Konstytucji PRL z 1952 dotyczące ustroju socjalistycznego i wprowadzone nowe, stanowiące podstawę ustroju politycznego i gospodarki rynkowej.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r.

Osobne artykuły: [Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej](#) i [Referendum w Polsce w 1997 roku](#).

W wyniku [wyborów parlamentarnych](#) z 19 września 1993 ukształtowała się nowa konfiguracja polityczna. Nastąpiło ożywienie prac Komisji Konstytucyjnej po złożeniu projektów ustawy zasadniczej, w tym prezydenckiego i obywatelskiego.

Uchwalenie przez [Zgromadzenie Narodowe](#) 2 kwietnia 1997, w trzecim czytaniu, przeważającą większością głosów [konstytucji](#), kończyło działalność związaną z przyjęciem ustawy zasadniczej. W [referendum konstytucyjnym](#) przeprowadzonym 25 maja 1997 większość uczestniczących w głosowaniu opowiedziało się za nową ustawą zasadniczą. Po uznaniu ważności referendum przez Sąd Najwyższy, nastąpiło uroczyste podpisanie [Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej](#) przez Prezydenta [Aleksandra Kwaśniewskiego](#) dnia 16 lipca 1997. Akt ten wszedł w życie 17 października 1997.

Polskie konstytucje i ich kluczowe nowelizacje

Konstytucja	Data uchwalenia	Lata obowiązywania	Odniesienie do tekstu konstytucji
Prawa kardynalne (mające charakter ustawy zasadniczej)	1767-1768	1767-1791 1793-1795	Wikiźródła
Konstytucja 3 maja	3 maja 1791	1791-1793	Wikiźródła
Konstytucja Księstwa Warszawskiego	22 lipca 1807	1807-1815	Wikiźródła
Konstytucja Królestwa Polskiego	27 listopada 1815	1815-1832	Wikiźródła
Konstytucja Wolnego Miasta Krakowa i jego okręgu z 1815	3 maja 1815	1815-1818	
Konstytucja Wolnego Miasta Krakowa i jego okręgu z 1818	11 września 1818	1818-1833	Wikiźródła
Konstytucja Wolnego Miasta Krakowa z 1833	29 lipca 1833	1833-1846	
Statut Organiczny dla Królestwa Polskiego	14 lutego/26 lutego 1832		Wikiźródła

Konstytucja	Data uchwalenia	Lata obowiązywania	Odniesienie do tekstu konstytucji
Statut Krajowy Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim	26 lutego 1861	1861-1918	
Mała Konstytucja z 1919	20 lutego 1919	1919-1921	Wikiźródła
Statut Organiczny Województwa Śląskiego	15 lipca 1920	1920-1945	Wikiźródła
Konstytucja marcowa	17 marca 1921	1921-1935 1945-1952	Wikiźródła
Nowela sierpniowa	2 sierpnia 1926	1926-1935	Wikiźródła
Konstytucja kwietniowa	23 kwietnia 1935	1935-1945-1990^[1]	Wikiźródła
Mała Konstytucja z 1947 roku	19 lutego 1947	1947-1952	Wikiźródła
Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej	22 lipca 1952	1952-1997	Wikiźródła
Mała Konstytucja z 1992	17 października 1992	1992-1997	Wikiźródła
Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej	2 kwietnia 1997	od 1997	Wikiźródła